

Τὴν ἔκρουσα ἐπανειλημμένως μέχρις οὐ ἐπὶ τέλους ἠκούσθη ἡ φωνή του.

— Ποῖος εἶναι ;

— Μία ἀσθενὴς σὲ ζητεῖ.

— Ἄ ! Γνωρίζω ποία ! Ἔλα μέσα.

Καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν. Δὲν εἶχεν ἐκδυθῇ. Ἐφόρεσεν ἐν βίᾳ τὸν ἐπενδύτην του, ἔλαβεν ἐκ τοῦ γραφείου του κιβώτιον περιέχον φάρμακα καὶ ἐξήλθομεν τοῦ δωματίου. Τὸν συνώδευσα μέχρι τῆς θύρας τοῦ κοιτωνίσκου. Ὁ γέρον ἤνοιξεν ἅμα μᾶς ἤκουσε, ἤρπασεν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν ἱατρὸν, τὸν ἔσυρεν ἐντὸς τοῦ δωματίου καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν.

Ἐκάθισα ἐκεῖ καὶ ἐπερίμενα. Ἐπερίμενα ἐπὶ ὥραν πολλήν. Τὸ σκάφος ἐκυλίστο ἀδιακόπως. Ἐτριζον τὰ ξύλα του, ἡ θάλασσα ἐβρόντα θραυομένη ἐπὶ τῶν πλευρῶν του, ἀναμέσον δὲ τῆς ἀγρίας βοῆς ἠκούετο ὁ τακτικός κτύπος τῆς μηχανῆς, παλαιούσης μὲ τὰ στοιχεῖα. Ἄλλ' οὐδὲν ἤκουα ἐκ τῶν παρὰ τὴν πάσχουσαν γινομένων.

— Τί ἔπαθεν ἄρά γε ; τί ἔπαθε ; Καὶ ἔσφιγγα ἑναγωνίως τὰς χεῖρας.

Διατί συνεκεντροῦτο τοσοῦτον εἰς αὐτὴν ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ μου ; Διατί μοῦ ἔπνιγε τὸν λαϊμόν ἡ πλημμύρα τῆς λύπης ; Τί κοινὸν μεταξὺ ἐκείνης κ' ἐμοῦ ; Διατί τὰ θολὰ βλέμματά μου προσηλοῦντο εἰς μόνην τῆς ὠχρᾶς της μορφῆς τὴν ἀποῦσαν εἰκόνα ;

ᾠ ! πῶς νῆχόμην νὰ κοπᾶσῃ ἡ τρικυμία ! Ἡσθανόμην ὅτι χάριν της θὰ ἔδιδα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν τὸ πᾶν διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἡ γαλήνη. Ἄλλ' ἐξηκολούθουν τὰ κύματα πλήττοντα μαυιδῶς τὸ σκάφος καὶ δὲν ἐμετριάζετο ὁ σάλος.

Καὶ παρήρχετο ἡ ὥρα χωρὶς νὰ γνωρίζω τί γίνεται ὀπισθεν τοῦ ξυλίνου διαφράγματος, τὸ ὁποῖον μὲ ἐχωρίζεν ἀπὸ τὴν κοίτην της, χωρὶς ν' ἀκούω οὐδεμίαν ἐκεῖθεν φωνήν, οὐδένα ἤχον. Οὕτε κἂν τὸν ἀσθενῆ της βῆχα ἤκουα. Καὶ ἔτεινα τὰ ὦτα μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως τὸν ἀκούσω.

Ἦτο γενικὴ ἡ σιωπὴ ἐντὸς τῆς αἰθούσης. Οὐδὲν ἠκούετο καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν γύρω κοιτωνίσκων. Ἠσύχαζον ἢ ἐκοιμῶντο οἱ ἐπιβάται. Μόνον ἐκεῖ, ἄντικρῦ μου, ἐγνωρίζα ὅτι οὔτε ἡσυχία οὔτε ὕπνος ὑπάρχει, καὶ ὅμως βαθεῖα κ' ἐκεῖ σιωπῇ.

Ἐπὶ τέλους ἡ θύρα ἠνοιχθη. Ἠνοίχθη, καὶ εἶδα τὴν γραῖαν ὑπηρετρίαν, μὲ τὰ δάκρυα ῥέοντα εἰς τὰς παρεῖάς της, ἀνασύρουσαν τὸ ἐρυθρὸν παραπέτασμα, καὶ τὸν ἱατρὸν μὲ τὰς ὀφρῦς συνεσταλμένης, μὲ τὸ πρόσωπον κατηφές ἐξερχόμενον τοῦ δωματίου.

Δὲν ἀπηύθυνα ἐρώτησιν, δὲν ἐπρόφερα λέξιν. Ἐνόησα ὅτι ἐπῆλθε τὸ τέλος !

— Τί μένεις ἐδῶ ; μοῦ εἶπεν ἡσύχως ὁ ἱατρός. Ἔλα μαζὶ μου. Καὶ μὲ ἔσυρεν εἰς τὸ δωμάτιόν του.

Περὶ μεσημβρίαν ἐλλιμενίσθημεν εἰς Σιβιταβέκιαν. Δὲν ἀπεβιβάσθη ἐκεῖ. Ἐμείνα ἐντὸς τοῦ πλοίου.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὁ γέρον κρατῶν εἰς τὴν ἀγκάλην τὸ πτώμα τῆς θυγατρὸς του, ὡς μήτηρ φέρουσα βρέφος κοιμώμενον, κατέβη τὴν κλίμακα τοῦ ἀτμοπλοίου. Πέπλος λευκὸς ἐκάλυπτε τὴν νεκρὰν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ὁ γέρον δὲν ἔκλαιε, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου του ἐμαρτύρει ἄλγος βαθύτερον ἢ ὅσα δάκρυα ἠδύνατο νὰ χύσῃ. Ὁ ἱατρός καὶ ἡ ὑπηρετρία, ἡσύχως ὀρηνούσα, τὸν συνώδευον.

Οἱ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὀλίγοι θεαταὶ τῆς σπαραξικαρδίου ἐκφορᾶς, ἠκολούθησαμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν νεκροφόρον λέμβον, μέχρις οὐ τὴν ἀπέκρυψαν παρὰ τὴν προκυμαίαν τὰ ἄλλα ἐντὸς τοῦ λιμένος πλοῖα.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἀπορίας ἄξιον εἶνε μεθ' οἷας βραδύτητος μετακινεῖται παρ' ἡμῖν πᾶν κακῶς κείμενον. Ὅτι ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι ἀτελεὲς ἕνεκα ἀπειρίας ἢ ἀμελείας ἢ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἐπέχει ὀριστικῶς πλέον θέσιν τοῦ ὅτι, εἴδει γενέσθαι. Ἐπαναπαυόμεθα εἰς τοῦτο, ἡσυχον ἔχοντες τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξεπληρώσαμεν τὸ καθήκον ἡμῶν, μηδαμῶς ζητοῦντες νὰ βελτιώσωμεν ἢ ἀντικαταστήσωμεν τὸ πραχθέν. Οὕτω δὲ τὸ ὅπως δῆποτε τετελεσμένον ἐγείρεται κώλυμα ἀνυπέρβλητον εἰς τὸ χρήσιμον καὶ ἀπαραίτητον. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἐν πολλοῖς ἡ κατάστασις τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐκπαίδευσως παρ' ἡμῖν.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ Γ'. τοῦ περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμου τοῦ 1834 σημειοῦνται τὰ ἐπόμενα :

«Τὰ σχολεῖα τῶν κορασίων, ὅπου τοῦτο εἶνε δυνατόν, πρέπει νὰ εἶνε χωριστὰ ἀπὸ τὰ τῶν παιδίων, νὰ προΐστανται δὲ αὐτῶν διδασκάλισσαι.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν κορασίων ἐφαρμόζονται τὰ ρηθέντα εἰς τοὺς παραγράφους 1—3 καὶ 6—57 καθ' ὅσον εἶνε ἐνεργητέα.»

Ἐκτοτε δὲ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν θηλέων ὡς καὶ τὰ τῆς μέσης αὐτῶν παιδείας εἰσι σχεδὸν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἀρρένων. Τὸ γένος τῶν μαθητῶν μόνον διαφέρει, ἀλλὰ τὰ διδασκτικὰ βιβλία καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας κατ' οὐδὲν παραλλάσσουσι. Ἄν ἀδελφός καὶ ἀδελφή, ἐπὶ παραδείγματι, ἀνήκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν σχολειακὴν τάξιν, τὴν ἐσπέραν θὰ ἐπιστρέψωσιν ἐκ τῶν σχολείων αὐτῶν διδασκόμενοι τὰ αὐτὰ πράγματα. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἔχουσι ἄρα γε τὸν αὐτὸν προορισμόν. ὅπως τῆς αὐτῆς, κατ' ἀκολου-

θίαν, τύχῳσι προπαρσκευῆς ; Ὁ παῖς ἡμέραν τινὰ θὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἐνεργὸν βίον, θὰ δημιουργήσῃ στάδιόν τι, θὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν βιωτικῶν δυσχερειῶν, ἔχει ἀνάγκην χρησίμων εἰς τὸ ἐπάγγελμά του γνώσεων, ἔχει ἀνάγκην δραστηριότητος. Ἡ κόρη θὰ γείνη μήτηρ, ἡ ἐνέργεια δ' αὐτῆς θὰ περιορισθῇ μεταξύ τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων της ἰδίᾳ· τὰ καθήκοντά της εἶνε μεγάλα, ἀλλ' ἥρεμα ὡς ὁ ἀγνὸς βίος τῆς οἰκογενείας, ἥς εἶνε ἡ ψυχὴ. Στάδιον ἐνεργείας δὲν ἔχει τὴν θάλασσαν οὐδὲ τὰ βουνά, ἀλλὰ τὴν γλυκεῖαν συζυγικὴν ἐστίαν, ἐν μέσῳ τῶν θελκτικῶν ψελλισμάτων μικρῶν παιδίων. Ὁ ἀνὴρ γίνεται ναύτης, ἔμπορος, στρατιώτης, ἡ γυνὴ οἰκοδόσποινα. Εἰς τὰ ὄντα λοιπὸν ταῦτα τὰ ἐκ φύσεως τόσον διαφέροντα καὶ ὑπὸ τοῦ βίου ἐπὶ ἄλλα προοριζόμενα ἡ αὐτὴ διδασκαλία, ἡ αὐτὴ ἀγωγή δέον νὰ δοθῇ; Ἡ ἄραγε οὐδένα σκοπὸν ἔχει ἡ ἐκπαίδευσις, προτιθεμένη ἀπλῶς ν' ἀπασχολήσῃ ἐπὶ ματαιῷ τὰ εὐτυχέστερα τοῦ βίου ἔτη, πληροῦσα τὴν κεφαλὴν τῶν μαθητῶν ἀνωφελῶν πραγμάτων, παιδιὰ τις οὖσα καὶ οὐχὶ σοβαρὰ προπαίδια τοῦ βίου;

—

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπραγματεύθη ὁ κ. Ι. Σκαλτσούνης ἐν ὑπομνήματι περὶ τῶν μαθημάτων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζαππείου, δημοσιευθέντι ἐν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς τεργεσταίας *Ἡμέρας*. Ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ιδέας ὅτι ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου «μετεῖχε τοῦ ἐλαττώματος τῶν ἐλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων ἐν γένει, τῆς ὑπὲρ τὸ δέον τουτέστι ροπῆς πρὸς γραμματικὴν καὶ νοητικὴν παιδευσιν μάλλον ἢ πρὸς πρακτικὴν διαμόρφωσιν καὶ τοῦ ἥθους ἀγωγὴν» πολλὰ ἐκφέρει τὰ ὀρθὰ καὶ πρακτικά.

«Δοξάζων, γράφει, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ γυναικείου φύλου δέον νὰ ᾖ διάφορος τῆς τῶν ἀρρένων, ἐπιθυμῶ νὰ μὴ παρερμηνευθῇ ἡ δοξασία μου. Περιορίζων τὴν ἀποστολὴν τῆς γυναικὸς ἐν τῷ οἴκῳ δὲν ἐννοῶ νὰ ὑποβιβάσω τὴν θέσιν αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ ἐτέρου φύλου, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τότε μόνον τὰ ἡμέτερα ἔργα ἀποβαίνουν λυσιτελεῖ καὶ καρποφόρα, ὅταν ἀκολουθοῦντες τοὺς εἰς τὴν φύσιν θεθέντας νόμους ἐργαζώμεθα πρὸς κατάλληλον αὐτῶν διεύθυνσιν καὶ χρησιμοποίησιν οὐχὶ δὲ πρὸς μεταβολὴν καὶ ἀνατροπὴν αὐτῶν...»

«Ὑπερέχει ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν ῥώμην τῶν σωματικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ὑπερέχει ἡ γυνὴ καθ' ὅλα τὰ προσόντα τῆς καλλαισθησίας καὶ τῆς λεπτότητος... Ἡ γλυκύτης, ἡ χάρις, ἡ σεμνότης καὶ τὸ φιλάρεσκον εἶνε τὰ σπουδαιότερα τῆς γυναικὸς προσόντα ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ στοιχεῖα μεγάλων καὶ ἐξαιτίων χαρακτήρων... Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἡλικίας ὡς ἐξ ἐνστί-

κτου δίδει προφανῆ δείγματα τῆς πρὸς περίθλψιν καὶ ἀνατροπὴν τῶν νηπίων φυσικῆς αὐτῆς τάσεως καὶ ροπῆς. Ὁ παῖς καὶ ὡς ἀθύρματα ἐκλέγει ἵππους καὶ ὅπλα, τὸ δὲ κοράσιον ἀρέσκεται ἐνδύον ἀνδρεῖκελα.»

Τὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν θηλέων οὐ μόνον ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν ἀρρένων, τοῦθ' ὅπερ θὰ ᾔτο κακὸν καὶ ἂν τέλεια ᾔσαν τὰ τελευταῖα ταῦτα, ἀλλ' ἔχουσι κατ' ἀνάγκην καὶ πάντα αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα, ἐπιβλαβέστερα καθιστάμενα ἐν αὐτοῖς. Εἶνε γνωστὸν τὸ ἀψυχολόγητον καὶ σχολαστικὸν σύστημα καθ' ὃ διδάσκεται ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις. «Ὁ καλλιμόρφος λόγος τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἔγραφεν ὁ ἀείμνηστος Α. Κυπριανὸς ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης *Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας* τοῦ Μυλέρου, δὲν ἐμφανίζεται εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς λαλιὰ ζῶσα καὶ ἐμψυχος, ἀλλὰ κατατέμενεται καὶ κατασχίζεται διὰ τῆς γραμματικῆς μαχαίρας εἰς μικρὰ καὶ ἄσημα τμήματα φθόγων καὶ φωνῶν, ἐπὶ τῶν νεκρῶν ἐκείνων σωμάτων ἀσκηθῶσιν οἱ μαθηταὶ τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς ἢ τοῦ συντακτικοῦ. Διὰ ταῦτα, πικρὰν μὲν αἰσθάνονται τὴν γεῦσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων οἱ νέοι ἐφ' ὅσον φοιτῶσιν εἰς τὰ γυμνάσια, διασώζοντες δὲ τῆς πικρίας τὴν μνήμην καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ πολὺ, πλὴν ἐκείνων ὅσοι τρέπονται ἐπὶ τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας, πάνυ ὀλίγοι τῶν ἄλλων ὑπομένουσι ν' ἀνοίξωσιν ἑλληνα συγγραφεῖα ἢ ποιητὴν... Οὐδὲν ἄρα θαῦμα ὅτι οἱ νέοι λαμβάνουσι περὶ τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας ιδέαν λίαν ταπεινὴν, ἀφ' οὗ ὅχι μόνον δὲν εἶδον οὐδ' ἐκ περιγραφῆς τὸν ἄφθονον πλοῦτον αὐτῆς καὶ τοὺς θησαυροὺς, ἀλλὰ πλὴν ἐνὸς ἢ δύο λόγων ῥητορικῶν οὐδὲν ἄλλο σύγγραμμα ἀρχαῖον ἢ ποίημα εἶδον οἱ μαθηταὶ ὡς ὅλον καὶ περιφερὲς καλλιτέχνημα».

Ἄν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων εἶνε ἐπιβλαβὴς ἡ τοιαύτη διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης, τί εἶνε ἄραγε εἰς τὰς νεανίδας τῶν παρθενωγαγείων ὧν ὑπερφορτίζει τὸν ἐγκέφαλον διὰ τύπων καὶ λέξεων μόνον; Θὰ ὠφελήσωσι κατὰ τι τὴν κόρην ὡς εἰσέλθῃ εἰς τὸν βίον; θ' ἀναπτύξωσιν αὐτῆς τὸ πνεῦμα, θὰ διαπλάσωσι τὴν καρδίαν, θὰ μορφώσωσι τὸ ἦθος; Οὐχί! ἀναφωνεῖ ὁ κ. Σκαλτσούνης ἐν τῷ ὑπομνήματί του. Φαίνεται δὲ φρονῶν ὅτι οὐχὶ κακῶς, ὡς διδάσκεται, ἀλλὰ καὶ μεθοδικώτερον διδασκομένη ἡ ἀρχαία γλῶσσα δὲν ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ ὅσον κοινῇ πιστεύεται καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει ἡ μάθησις αὐτῆς νὰ θεωρῇται βάσις τῆς παιδείσεως τῶν κορασίων. «... Εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γλώσσης, γράφει, ἀποδίδεται ἡ παλινόρθωσις τοῦ ἐλληνικοῦ οἴκου καὶ ἐν αὐτῇ εὐρηνται πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Ἡ

κλασική ἐκπαίδευσις, κατὰ τοὺς διοικοῦντας τὸ ἴδρυμα (τὸ Ζάππειον) ἔχει ἐν αὐτῇ μαγικὴν δύναμιν καταδουλοῦσαν τὰς σαρκικὰς ἡδονάς, μαλακύνουσαν τὰ ἥθη τῶν νέων καὶ καθιστῶσαν αὐτὰ σεμνότερα καὶ σωφρονέστερα... Φρονούντες δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς κλασσικῆς παιδείσεως ἥρτηται ἡ διάπλασις τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας... κατέστησαν τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ τὴν κλασσικὴν παιδευσιν ὡς τὴν βάσιν καὶ τὸν τελικὸν τῆς παιδείσεως τῶν κορασίων σκοπόν.»

Ὁ κ. Σκαλτσούνης δὲν ἀποδέχεται οὔτε τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν τῶν βεβαιώσεων τούτων, οὔτε τὴν ὀρθότητα τῶν πρακτικῶν συμπερασμάτων. Φοβεῖται δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων σκέψεων σπουδαίως ἐπιδράῃ ἡ τοσαῦτα μὲν δεινά, τοσαύτας δ' ἐθνικὰς ἀπογοητεύσεις παραγαγούσα ἐθνικὴ ὑπεροψία καὶ μεγαλαυχία.

«Ἐκλαμβάνοντες ὅτι ἐσμὲν ὁ περιοῦσις τῆς γῆς λαὸς διότι καταγόμεθα ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, φρονοῦμεν ὅτι ἡ εὐγενὲς ἡμῶν καταγωγή εἶνε τίτλος, οὐ ἐνώπιον οὐδεὶς ἕτερος κατισχύει, ἀποδίδοντες δὲ εἰς τὴν σοφίαν τῶν ἡμετέρων προγόνων πάσαν πρόδον τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ πιστεύομεν ὅτι διὰ μόνης τῆς μελέτης καὶ ἐρμηνείας τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν θὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν χρηστοθήθειαν τοῦ ἀτόμου, τὴν ἐν τῷ οἴκῳ εὐδαιμονίαν, καὶ τὴν ἀπάλειψιν τῶν κοινωνικῶν δεινῶν ἐξ ὧν κατατρυχόμεθα.»

Καθ' ἡμᾶς οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἔχουσι μεγίστην μορφωτικὴν δύναμιν καὶ στερρὸς στομοῦται ἐν τοῖς διδάγμασιν αὐτῶν ὁ χαρακτήρ. Ἀλλὰ τὰ διδάγματα ταῦτα γίνονται ἄρα γε κοινὸν ἀπόκτημα τῶν νεανίδων, ἢ πᾶσα ἡ ἐλληνομάθειά των περιορίζεται εἰς τὴν ἐκμάθησιν οὐχὶ τοῦ πνεύματος ἀλλὰ τοῦ γράμματος τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων; Ναί, εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι αἱ μαθήτραι μόνον τὰς ἀκάνθας τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ αἰσθάνονται, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν μεγάλων καὶ εὐγενῶν ιδεῶν. Ἀφ' οὗ τὸ γράμμα εἶνε ἀπλοῦν μέσον, καὶ κύριος σκοπὸς τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ μέσον καθίσταται δυσπερέβλητον πρόσκομμα εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, διατί αἱ παιδαγωγικαὶ ιδέαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δὲν παρέχονται εἰς τὰς σπουδάζουσας ἀπλούστεραι τὴν λέξιν; Αἱ Γερμανίδες καὶ Ἀγγλίδες καὶ Γαλλίδες ἀναγινώσκουσι προχειρότατα τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Πλούταρχον ἐν μεταφράσει, ἐν ᾧ αἱ Ἑλληνίδες ἀδυνατοῦσαι ν' ἀναγνώσωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ πρωτότυπον τοὺς ἀγνοοῦσι καθ' ὅλοκληρίαν.

«Τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, λέγει ὁ κ. Σκαλτσούνης, νοεῖ μὲν ὁ Γερμανὸς ἢ ὁ Γάλλος μητρόθεν, καθαίρει δὲ μόνον, κανονίζει καὶ πλουτίζει ἐν τῇ σχολῇ. Προκόπτων δὲ ἐν ἡλικίᾳ νοεῖ ἄνευ ἐρμηνείας διδασκάλου καὶ τέρπεται ἀναγινώσκων τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς, οὕτω δὲ ἔχει

καιρὸν ν' ἀσχοληθῇ καὶ περὶ ἄλλα τοῦ ἐπιστητοῦ εἶδη βιωφελέστερα. Ἡμεῖς τούναντίον πόσον χρόνον δαπανῶμεν, πόσους κόπους ὑφιστάμεθα εἰς ἐκμάθησιν τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ συντακτικοῦ πρὸς κατάληψιν Λουκιανοῦ μόνον καὶ Ξενοφῶντος! Βαθμηδὸν ἡ γλῶσσα ἀπὸ ὀργάνου γίγνεται σκοπός, νήπιοι δὲ μένομεν ἐν παντὶ ἄλλῳ πρακτικῷ μαθήματι».

Αἱ ἐκ τῶν παρθηναγωγείων ἀποφοιτῶσαι, ἀφ' οὗ τοιαύτην ἐποτίσθησαν ἀηδίαν, εἶνε δυνατόν ποτε ν' ἀνοίξωσιν ἑλληνα συγγραφεῖς, ν' ἀναδιήσωσι ποτε τὰς τοιαύτας ἀναμνήσεις ἀνακαλούςας σελίδας; Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τούναντίον ἔπρεπε νὰ συμβαίνει. «Αἱ γυναῖκες, γράφει περιφανῆς τις γυνή, ἡ κυρία Νέκερ δὲ Σωσοῦρ ἐν τῷ γνωστοτάτῳ αὐτῆς ἔργῳ, πρέπει ν' ἀποκτήσωσι κλίσιν μᾶλλον καὶ ἔξιν ἢ πολλὴν μάθησιν. Οὐδαμῶς δυσάρεστον ἂν ὁ πόθος τῆς παιδείσεως ἢ ὑπέρτερος αὐτῆς τῆς παιδείσεως. Ἄς προσπαθῶμεν νὰ παρασχωμεν αὐταῖς τὴν ἔξιν τῆς ἐπιμελείας, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀποκτᾶν νέας ιδέας.» Ὁ δὲ Ἀκαδημαϊκὸς Paul Janet, ὁ τὸ χωρίον τοῦτο παραθέτων ἐπιλέγει: «Δὲν φρονῶ ὅτι εἶνε ἀνάγκη νεᾶνις τις νὰ μάθῃ πολλά, τὸ ζήτημα εἶνε νὰ μάθῃ καλῶς ὅ,τι μάθῃ. Σημασίαν ἔχει οὐχὶ ἡ διδασκομένη ὕλη ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῆς. Τὰ δύο ἐπόμενα ἤθελον ἐγὼ νὰ ἐπιτύχῃ ἐκ τῆς παιδείσεως: τὴν ἔξιν τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι εὐγενῶς. Τὰ μεμαθημένα ἐξαφανίζονται τάχιστα ἐκ τῆς μνήμης, ἐκτὸς τῶν εἰς πρακτικὴν χρῆσιν χρησιμευόντων, ἅτινα θὰ ἦτο αἶσχος νὰ λησμονήσῃ ἡ νεᾶνις. Ἀλλὰ τὰ προσόντα τὰ διὰ τῆς σπουδῆς ἀνεπαισθήτως ἀποκτηθέντα παραμένουσιν. Οὐχὶ τὸ γράμμα τῶν σπουδῶν εἶνε τὸ πᾶν ἀλλὰ τὸ πνεῦμα. Ἀνάγκη νὰ ἐθισθῶσι κατὰ μικρὸν αἱ νεᾶνίδες εἰς τὸ νὰ ἐκφέρωσι γνώμην περὶ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν πράξεων τοῦ βίου, νὰ διακρίνωσι τὸ ἀρμόζον τοῦ μὴ ἀρμόζοντος, νὰ μελετῶσι τὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων καὶ νὰ συμπεριφέρονται κατὰ τὴν ἐκτίμησιν ταύτην, νὰ δέχωνται μετ' ἐπιφυλάξεως τὰς ιδέας τῆς κοινωνίας καὶ ἐν ταῖς περιπλοκαῖς ταύταις ιδέαις νὰ διακρίνωσι τὸ ἀληθὲς τοῦ ψευδοῦς».

Ἀλλὰ περὶ τούτων πάντων σκια καὶ μερίμνης διῆλθε ποτὲ τὰ παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτήρια τῶν θηλέων; Ἰσως ὑπάρχει ἐξαίρεσις τις, ὡς περὶ ἰδιωτικοῦ τινος παρθηναγωγείου φερ' εἰπεῖν λέγεται ὅτι δὲν ἀκολουθεῖ τὴν τετριμμένην τρίβον, ἀλλ' ἐν γένει τὰ παρθηναγωγεῖα ἡμῶν μεγάλα καὶ μικρά, εἰς τὴν τύχην αὐτῶν ἀφειμένα, ἐστερμημένα μεγαλοῦργοῦ ἐποπτείας καὶ ἀρχεβουλίας πρὸς ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν, λειτουργοῦσι ὁμοιομόρφως καὶ μονοτόνως ὡς ἀτμήλατα ἐργοστάσια, κανονικῶς παράγοντα κατ' ἔτος μαθητρίδας ἀποφοίτους καὶ διδασκαλίσσας, ὡς ταῦτα βιομηχανικὰ τινα προϊόντα.

Ἐξακολουθοῦσιν αἱ δώδεκα ὥραι τῶν ἑλλήνων καθ' ἑβδομάδα ἐπὶ δεκάδα ἑτῶν, καὶ ἅμα ὡς αἱ πτυχιῶχοι λάβωσι τὸ δίπλωμά των δὲν δύνανται νὰ γράψωσι μίαν ἐπιστολήν, ἀγνοοῦσι τὰς στοιχειωδέστατας βιωφελεῖς γνώσεις, ἀπορεῖ δέ τις πῶς ἐδέησε νὰ συσσωρευθῇ τοσαύτη ἐργασία ἐκπαιδευτηρίου καὶ μαθητηρίων ὅπως παρχθῇ τηλικαύτη ἀμαθία.

Δυστυχεῖς πτυχιῶχοι! διήλθετε τὰ θελκτικώτατα τῆς ἡθῆς καὶ τὰ πρῶτα τῆς νεότητός σας ἔτη ἐν στενῇ αἰθούσῃ κατὰ δεκάδας ἐπὶ τῶν θρανίων, ἐχάσατε ἐπὶ νύκτας τὸν ὕπνον σας κύπτουσαι τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸν λαμπτήρα ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ βιβλίου· πολλὰ ἐξ ὑμῶν ἐφάγετε πενιχρὸν τεμάχιον ἄρου, ἀποζῶσαι ἐκ τοῦ ὑστερήματος πτωχῶν γονέων, οἵτινες ὑπεβάλλοντο δι' ὑμᾶς εἰς τὴν ὑψίστην θυσίαν· καὶ ταῦτα πάντα πρὸς τί; ὅπως μετέλθῃτε ἐπάγγελμα ὕπερ κατὰ βάθος ἀγνοεῖτε ἔτι, ὅπως ἐξέλθῃτε εἰς τὴν κοινωνίαν οὐχὶ ἐπαρκῶς παρεσκευασμένοι. Εἴθε νὰ μὴ ἴδῃτε δυστυχῇ τὸν συζυγόν σας ἢ τὰ τέκνα σας μετὰ τῆς φοβερᾶς συναισθήσεως ὅτι εὐθύνεσθε ὑμεῖς διὰ τὴν δυστυχίαν ταύτην. Δὲν θὰ πταίητε σεῖς ἀλλὰ τὸ ἐκπαιδευτήριόν σας παρ' οὐ ἐζήτησατε ἐπαρκῇ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ δὲν σᾶς παρέσχε, διάπλασιν τῆς καρδίας καὶ δὲν σᾶς παρέσχε, ἐπίρρωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ δὲν σᾶς παρέσχε. Τότε ἀναλογιζόμεναι διὰ ποίων περιττῶν πραγμάτων ἐπληροῦτε ἐπὶ ἔτη τὴν κεφαλὴν σας θὰ νοήσῃτε ὁποῖαν σημασίαν ἔχουσιν αἱ λέξεις αὗται: «Ἡ πρακτικὴ καὶ ἠθικὴ τῶν νεανίδων τελειοποιήσεις δέον νὰ ᾖ ὁ μόνος καὶ ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ δὲ νοητικὴ καὶ γραμματικὴ ἀπλοῦν μέσον.»

Α. Π. Κ.

ΩΡΑΙ ΑΓΩΝΙΑΣ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Ἀναποφεύκτως ἔπρεπε ν' ἀναχωρήσω ἀπὸ τοῦ μικροῦ εὐδοϊκοῦ χωρίου τὴν νύκτα ἐκείνην. Ὁ ὀκτώβριος ἐξέπνεεν ἤδη, ἐπείγουσαι ἐργασίαι μὲ ἀνεκάλουν εἰς Ἀθήνας, ἡ δὲ ἀτμοπλοικὴ συγκοινωνία ἐγίνετο τότε κατὰ δεκαπενθήμερον. Ἀδύνατος λοιπὸν ἡ ἐπὶ πλέον ἀναβολὴ τοῦ ταξιδίου μου· ἀλλ' ἦτο πρὸς θεοῦ καιρὸς δι' ὁδοιπορίαν ἐκεῖνος!

Τὸ φθινόπωρον ἀπὸ μιᾶς ἑβδομάδος εἶχε καταστῇ κλαυθυμρότατον. Ἐκ τῶν δασωδῶν παρειῶν τῆς κοιλάδος ἀνῆρχοντο ἀπὸ ὄρθρου νεφελῶδεις καπνοὶ ἀνυπάρκτου πυρᾶς καὶ συνεπυκνῶντο ἀδελφούμενοι ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ καὶ κατεκάλυπτον τὸν οὐρανὸν διὰ σκιερᾶς, ἀραχνει-

δοῦς ὁμίχλης, μονοχρόου, πληκτικωτέρας πολὺ πλέον ἢ τὰ βαρέα καὶ μαῦρα τῆς καταιγίδος σύννεφα. Πρὶν δ' ἢ ἀποσβεσθῶσιν ἐντελῶς αἱ τοῦ ἡλίου ἀκτίνες, ἤρχιζε βροχὴ λεπτή, λεπτή καὶ ἀραιά, ὡς ἂν ἀμέτρητοι ἀργυραῖ βελόναι κατέπιπτον ἀπὸ τῶν νεφῶν. Ἡ βροχὴ ἐπυκνοῦτο κατ' ὀλίγον καὶ ἐξηκολοῦθει δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν ἀφορήτῳ μονοτονίᾳ· δὲν ἐχρύσου κἂν μία ἀστραπὴ τὰ μολύβδινα νέφη, δὲν διέκοπτε μία βροντὴ τὸν συνεχῆ ψιθυρον τῶν φυλλωμάτων τυπομένων ὑπὸ τῆς βροχῆς.

Ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ καιρὸς χεῖρων τούτου ἐν ἀγροτικῇ διαμονῇ. Ἐστερημένοι τῶν κυριωτάτων ἀπολαύσεων, τῶν θηρευτικῶν ἐκδρομῶν καὶ περιπλανήσεων εἰς ἀτραπούς καὶ φάραγγας, ὑποχρεοῦται νὰ παραμένῃ τις διαρκῶς ἐν τῷ οἴκῳ μετῶν ἐν ἀπελπισίᾳ τὰς ἐκ τοῦ καπνοῦ μαύρας δοκοὺς τῆς ὀροφῆς. Διότι ἐν ὅσῳ μὲν βρέχει θὰ ᾖτο κωμικὸν νὰ περιφέρῃ τὸ ἀλεξίβροχόν του εἰς τὰ μονοπάτια τοῦ χωρίου, καὶ ὅταν δ' ἡ βροχὴ διακοπῇ ἐπὶ μικρὸν ἀδυνατεῖ νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τοῦ χώματος τῶν ἄγρῶν χυλωθέντος ἐκ τοῦ ἀφθόνου ἀρδεύματος, ἢ νὰ περιδιαβάσῃ ἐν τῷ δάσει, ὅπου αἱ πεῦκαι ἀποτινάσσουσι μόλις σειόμεναι τὰς λελουμένας κόμας αὐτῶν.

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ αὕτη ἀθλιότης μ' ἐπλήρωσεν ἀθυμίας. Πᾶν ὅ,τι μ' ἔθελγε, μ' ἐμάγευε πρότινων μόλις ἡμερῶν ἤδη μοι ἐφαίνετο ἀπεχθές, ἀνυπόφορον. Ἐδαρύνθην πλέον καὶ τῶν χωρικῶν τὰς συνδιαλέξεις καὶ τὴν ἀνάγνωσιν καλῶν βιβλίων καὶ ὅλην τὴν θαυμασίαν καὶ μυροδόλον φύσιν τῆς κοιλάδος. Μ' ἐθάρυνεν ὁ μολύβδινος ἐκείνος οὐρανός, ὡς νὰ τὸν ὑπεστήριζον διὰ τῶν ἰδίων ὤμων καὶ ἐδυσθύμουν, ἐδυσθύμουν ἄνευ πραγματικοῦ λόγου. Τίς ἄλλη δύναται νὰ μετρηθῇ πρὸς τὴν δυσθυμίαν ταύτην, ἐν ἣ φαντάζεταί τις ἑαυτὸν δυστυχῇ ὑπὲρ πάντα θνητὸν χωρὶς νὰ εὕρισκῃ τῆς δυστυχίας του τὴν αἰτίαν;

*

Ἐν ταῖς παρασκευαῖς τῆς ἀναχωρήσεως εὔρον ἐνασχόλησιν τινα καὶ τέρψιν. Ἐνῷ ἄλλοτε μετὰ μακρὰν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀποδημίαν, μετὰ τετραμήνον ἐν τῇ ἐρήμῳ διαμονῇ, πονῶν ἐμέτρων τὰς ὑστάτας ὥρας τῆς ἀγροτικῆς μου εὐδαιμονίας, καὶ μόλις ὅταν ἀπὸ τῆς θαλάσσης διέκρινον τὴν λευκὴν κορυφὴν τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἀφυπνίζοντο ἀτακοικηθέντα ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἰσθήματα ἀγάπης καὶ στοργῆς, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀναπολὼν θελκτικὰς ἀναμνήσεις, βαυκαλώμενος ὑπὸ γλυκυτάτων προσδοκιῶν, ἐμέτρων μακράς, μακράς ὡς αἰῶνας τὰς ὥρας αἵτινες μ' ἐχώριζον ἀπὸ τῆς προσφιλοῦς μου πόλεως...

Ἐνῷ ἐπὶ τῶν κεράμων τῆς στέγης ἐτυμπανίζον ἐρρυθμῶς τῆς βροχῆς οἱ θρόμβοι κ' ἐπὶ τῶν ὑελωμάτων τῶν παραθύρων ἐκυλίνοντο κρουνηδόν